

СЕМЕЙНИТЕ ПОМОЩИ ВЪВ ФОКУСА НА ОБЩЕСТВЕННОТО МНЕНИЕ В КОНТЕКСТА НА ДЕМОГРАФСКАТА КРИЗА

Татяна Коцева¹, Елица Димитрова²

Целта на статията е да разкрие нагласите и очакванията на хората спрямо семейната политика, по-конкретно семейните помощи като инструмент за провеждане на политики през последните 20 години. Ние отчитаме, че субективният ингридиент на анализа на политиките зависи от социално-политическия и икономическия контекст, задаващ рамките на функционирането на социалната политика. Анализът се основава на 2 задачи: 1) контуриране на основни резултати от проведени през последните 2 десетилетия национални и международни изследвания по темата за оценката на мерките на социалната политика; 2) представяне на анализ на онлайн форуми като се използва база от медийни данни, покриващи периода 2011–2013 г. Чрез прилагането на тематичен анализ са изведени основни теми, принципи и диференциации в нагласите на хората към родителския отпуск, дискутирани в онлайн форуми. Миксираната картина от мнения съответства на противоречивите промени в областта на социалната политика, осъществявани след 1990 г. Анализът потвърждава, че дискурсите за социалната и семейната политика са важна част от процеса на конструиране на политика, основана на доказателства, както и за нейната ефективност.

Ключови думи: семейна политика, семейни помощи, родителски отпуск, оценка на мерките на социалната политика, анализ на онлайн форуми, тематичен анализ

Застаряването на населението и продължаващите ниски нива на раждаемост през последните десетилетия в Европа правят все по-значими политиките и мерките, които създават и реализират правителствата в подкрепа на семействата, децата и родителите. Като отхвърлят експлицитните пронаталитични цели, от средата на 90-те г. на миналия век все повече европейски правителства провеждат политики, насочени към повишаване благосъстоянието на семействата и децата, чрез което непряко се цели увеличаване на раждаемостта. Благоприятстващите семействата и децата политики се мислят и реализират чрез политиките за джендър равенство, осигуряване на баланс между работата и семейството, осигуряване на по-дълго платено майчинство и родителски отпуски, достъпна мрежа от качествени институционални грижи за децата и не на последно място преки финансови бонуси,

---

¹ Доц. д-р Татяна Коцева – секция „Възпроизводствени процеси и структури на населението“ в ИИНЧ-БАН; БСУ

Адрес за контакти: tanyakotzeva@hotmail.com

² Доц. д-р Елица Димитрова – секция „Възпроизводствени процеси и структури на населението“ в ИИНЧ-БАН

Адрес за контакти: elitsa_kdimitrova@yahoo.com

свързани с месечни добавки за децата, еднократни помощи и пр. Философията на благоприятстващите семейства и децата политики е насочена към цялостна промяна на средата, в която живеят и работят младите поколения, за да се реализират пълноценно, в т.ч. и в семейния живот и в ролята им на родители, което в крайна сметка ще доведе до „демографското обновление“ (‘demographic renewal’) на Европа.

СЕМЕЙНАТА СОЦИАЛНА ПОЛИТИКА – ПРИНЦИПИ НА ЕФЕКТИВНОСТ

В специализираната литература съществуват разнообразни, често противоречиви мнения за ефектите на семейните политики върху раждаемостта (Neyer & Andersson, 2008; Gauthier & Philipov, 2008). Така например, по-високите нива на раждаемост във Франция и скандинавските страни през последните десетилетия се обясняват най-вече с щедрата социална политика, насочена към семейства и деца в тези социални държави (Esping-Andersen, 1999; Hoem, 1990; Castles, 2003; Pailhe, Rossier & Toulemon, 2008). Други обаче аргументират маргиналните ефекти на семейните интервенции спрямо нивата на раждаемостта (Demeny, 2003, 2007; Hoem, 2008). В едно ново изследване на влиянието на пакета от мерки, включващ сериозни финансови стимули за повишаването на раждаемостта в Русия (т.нар. „маичински капитал“), Фрейка и Захаров показват, че репродуктивните намерения не са се променили в годините след 2007, когато влизат в сила новите мерки. Те правят извода, че пронаталистичните мерки от 2007 г. произвеждат ефекта на намаляване на репродуктивната възраст и интервалите между ражданията, което увеличава периодната раждаемост, но не води до увеличаване на раждаемостта на кохортите жени, родени след 1970 г. (Frejka & Zakharov, 2013: 641–643). В крайна сметка, позитивно или скептично настроени относно ефектите на политиките спрямо раждаемостта, редица изследователи отбелязват необходимостта от специализирани макро- и микро-, както и сравнителни международни изследвания на семейните политики и репродуктивни нагласи и поведения на хората (Aassve et al, 2006; Andersson, 2004; Frejka et al, 2008; Gauthier, 2007, 2008; Neyer, 2003; Hohn, Avramov & Kotowska, 2008; Thevenon, 2008). Тази необходимост безспорно е продиктувана от нарастващата в първото десетилетие на XXI в. обществена тревога за сериозността на демографския проблем.

Семейната политика се разглежда като съществена част от социалната политика и се дефинира като социална защита, закрила на семействата чрез широк кръг от инструменти и мерки в подкрепа на семейните ценности (Стоянова, Филева, А. Кирова, К. Кирова, Гочева, 1997; Керемедчиева, 1998; Филева, 2013). Използват се близки или идентични термини като „семейна политика“, „семейна социална политика“, „политика за семейството“. Крайната цел на семейната социална политика е насочена към подобряване благосъстоянието на семействата като цяло и на техните членове и намаляване на социалните неравенства. В България броят на децата, които се отглеждат в семействата, се оказва един от най-значимите рискови фактори за диференциация в материалния